

Και μετά την απόσυρση, τι;

Του Νικόλαου Πετρουλάκη*

Με απόφαση του υπουργού Παιδείας το βιβλίο της Ιστορίας της ΣΤ' Δημοτικού αποσύρθηκε για τις πολλές του πραγματικά αμαρτίες, από την άποψη του περιεχομένου του. Η φιλοσοφία, όμως, της συγγραφής του ήταν απόλυτα σύμφωνη με τις σημερινές απαιτήσεις της διδακτικής. Τα νέα βιβλία που εκδίδονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προσαρμόζονται με το νέο πνεύμα της εκπαίδευσης, που είναι σύμφωνο, με τις νεότερες έρευνες, τις σχετικές με την ανακάλυψη και οικοδομή της γνώσης και τούτο σε αντίθεση με την παραδοσιακή διδασκαλία, που στηρίζεται στην απομνημόνευση της γνώσης, την οποία ο δάσκαλος και το βιβλίο μετέδιδαν στον μαθητή δίκην «ταϊσμού». Η «ταϊστική» αυτή μέθοδος ήταν η συνηθισμένη μέθοδος που κυριαρχούσε μέχρι πρότινος στην εκπαίδευση και, δυστυχώς, δεν έχει ακόμα ολότελα εξαλειφθεί. Τώρα γίνεται λόγος για διαθεματική προσέγγιση, εργασία με σχέδια εργασίας (projects) περιορισμό στο ελάχιστο της απομνημόνευσης, ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, ανακάλυψη της γνώσης, δημιουργία της γνώσης, ομαδοκεντρική διδασκαλία, ευέλικτη ζώνη, αλλαγή του ρόλου του δασκάλου στη διαδικασία της διδασκαλίας, δημιουργία ευχάριστης ατμόσφαιρας στην τάξη, ερευνητική διδασκαλία κ.λπ. Σύμφωνα με τα νεότερα πορίσματα της ψυχολογίας ο εγκέφαλος παράγει τη γνώση και η παραγωγή αυτή είναι αποτέλεσμα διεργασιών. Οι γνώσεις βασίζονται σε εξωτερικές πράξεις του ατόμου που εσωτερικοποιούνται και μεταβάλλονται σε γνωστικές ενέργειες. Η δημιουργία των γνώσεων συνδέεται με μηχανισμούς του εγκεφάλου, με δομές και διαδικασίες του νου. Όλα μαζί αποτελούν προϋποθέσεις για δημιουργία και εφαρμογή της γνώσης. Σύμφωνα με τις επιστήμες του νου οι γνώσεις που προσφέρονται έτοιμες, δεν εγγράφονται στον εγκέφαλο, για να χρησιμοποιηθούν αργότερα. Το γνωστικό υλικό χρησιμοποιείται για την κατανόηση του κόσμου και για τη λύση προβλημάτων. Κάθε πρόσωπο με βάση το μνημονικό υλικό δημιουργεί.

Στο σύγχρονο σχολείο ο δάσκαλος αντί να ενεργεί ως παρουσιαστής έτοιμων πληροφοριών και συμπερασμάτων, βοηθά τους μαθητές να σκέπτονται και να χρησιμοποιούν μεθόδους πειθαρχημένης έρευνας. Έτσι εξερευνούν το άγνωστο και μελετούν τον γύρο κόσμο. Η σχολική μάθηση παρουσιάζεται ως μια δημιουργική δραστηριότητα και μια δημιουργική αφομοίωση, που στηρίζεται στη δυναμική που δημιουργείται στην τάξη και στις σχέσεις δασκάλου και μαθητών. Το παιδί στο σχολείο απελευθερώνεται από την κηδεμονία του δασκάλου και θεωρείται πια ο κύριος υπεύθυνος για τη μάθηση. Ο ρόλος του δασκάλου εξακολουθεί να παραμένει πολύ σημαντικός, αλλά αλλάζει θέση. Γίνεται συνερευνητής με τον μαθητή του, βοηθός στη διδασκαλία της μάθησης, εμπνευστής, υπεύθυνος για τη δημιουργία ενός δημοκρατικού κλίματος μέσα στην τάξη.

Τα νέα βιβλία έχουν συνταχθεί σύμφωνα με παραπάνω απαιτήσεις των επιστημών της αγωγής και βοηθούν τον δάσκαλο με τις νύξεις που δίνουν, τις ερωτήσεις και τους προβληματισμούς που συνοδεύουν τα κείμενα, στο να κινηθεί τη διαδικασία της διδασκαλίας στα σωστά πλαίσια, αποφεύγοντας την «προσφορά» έτοιμων πληροφοριών και οδηγώντας τους μαθητές στη δημιουργία και ανακάλυψη της γνώσης.

Με απόφαση του υπουργού Παιδείας, χωρίς -νομίζω- γνωμοδότηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, νεκραναστήθηκε το βιβλίο της Ιστορίας της δεκαετίας του '90, που είχε συνταχθεί, σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις των επιστημών της αγωγής. Παρουσιάζει κείμενα έτοιμα για απομνημόνευση και τίποτα άλλο. Εναπόκειται τώρα μόνο στον δάσκαλο να ξεφύγει από τον πειρασμό αυτό της παπαγαλίας και να κινήσει τους μαθητές, με τις ερωτήσεις του, να ερευνήσουν, να εξηγήσουν, να υποστηρίξουν το κείμενο και να ασκηθούν στη λογική και

επιστημονική εργασία, αφού δώσει τις κατάλληλες νύξεις και θέσεις, τις κατάλληλες ερωτήσεις, που δεν έχει το βιβλίο. Η ποσότητα, όμως, του υλικού του βιβλίου, που πρέπει να απομνημονευθεί, δεν αφήνει χρόνο για συζήτηση και προβληματισμό. Εξάλλου, δεν θα είναι δυνατόν ο κάθε δάσκαλος να προχωρήσει στη διαδικασία αυτή, αφού και ο οδηγός, που έχει εκδοθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο δεν μπορεί να αναφέρεται σε βιβλία παρωχημένης εποχής, τότε που ακολουθούνταν άλλες παιδαγωγικές αρχές.

Τώρα, λοιπόν, απελευθερωθήκαμε από το «αμαρτωλό» βιβλίο, του οποίου τα σφάλματα εντοπίζονταν στο περιεχόμενο και όχι στη φιλοσοφία του. Πέσαμε στο παραδοσιακό βιβλίο που οδηγεί τους μαθητές στην απομνημόνευση και στην εξέταση του περιεχομένου από τον δάσκαλο, για τη βαθμολογία. Θα επαναλαμβάνεται πάλι το αντιπαιδαγωγικό ερώτημα «διαβάσατε Ιστορία;», και αυτό θα σημαίνει «απομνημονεύσατε καλά το κείμενο του βιβλίου;» σαν να πρόκειται για κάποιο ποίημα που πρέπει να απομνημονευθεί για απαγγελία. Η απαίτηση «ότι ο μαθητής πρέπει να μνησθεί στην ιδέα και στο νόημα της ιστορικής έρευνας και επιστήμης και να δει την Ιστορία ως την ελεύθερη διερεύνηση του παρελθόντος» ουδόλως θα λαμβάνεται υπ' όψιν. Γλιτώσαμε από τις αμαρτίες σφαλερής παρουσίας του περιεχομένου του νέου βιβλίου και πέσαμε στον λάκκο των λεόντων, του νεκροαναστηθέντος, χωρίς να είναι δυνατή η συμμόρφωση προς τον σκοπό του μαθήματος της Ιστορίας, όπως τον ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα. «Το μάθημα της Ιστορίας αποτελεί σημαντικό μέσο για την επίτευξη ευρύτερων σκοπών της αγωγής και εκπαίδευσης, αφού περιέχει τις απαραίτητες γνώσεις και εξοικειώνει με τις διαδικασίες επεξεργασίας ιστορικών δεδομένων, ώστε ο μαθητής μέσα από τη γνώση του παρελθόντος να είναι σε θέση να κατανοήσει το κοινωνικώς "γίγνεσθαι", να μετέχει ενεργά σ' αυτό και να γνωρίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος».

Και προβάλλεται το ερώτημα «μετά την απόσυρση, τι;». Η απάντηση είναι πολύ δύσκολη. Αφού δεν πρόκειται γρήγορα να γίνει η συγγραφή νέου βιβλίου, η ευθύνη πια πέφτει στον δάσκαλο. Να προσπαθήσει δηλαδή εφαρμόζοντας τις οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την ανάγκη δημιουργίας νέου πνεύματος στη σχολική τάξη και εφαρμογής των απαιτήσεων της παιδαγωγικής επιστήμης γενικότερα. Ο δάσκαλος να μην περιοριστεί στο σχολικό εγχειρίδιο, που θα έχει ο μαθητής και να ζητεί την απομνημόνευση του κειμένου, αλλά να καταβάλλει κάθε προσπάθεια, ώστε να αντιμετωπισθούν με ειλικρίνεια τα πραγματικά ιστορικά γεγονότα, χωρίς εξιδανικεύσεις και αποσιωπήσεις. Οι συγκρούσεις των Ελλήνων με άλλους λαούς να αντιμετωπισθούν με πολλή υπευθυνότητα και ευαισθησία ώστε να μην προσκρούουν στο κοινό αίσθημα. Καλό είναι να αποφεύγονται οι λεπτομέρειες, αλλά να γίνονται πολλές νύξεις για προβληματισμό και συζήτηση. Όχι μονόπλευρη αφήγηση ούτε όμως και σιωπή, ιδίως των αρνητικών όψεων της εθνικής μας ζωής ή και της θετικής δράσης της Εκκλησίας. Στις ιστορίες όλων των λαών υπάρχουν και μαύρες σελίδες που πρέπει να αναφέρονται, να συζητούνται, να κρίνονται και να επικρίνονται. Μεταξύ των λαών δεν πρέπει να διαιωνίζονται τα πάθη. Το διεθνές κλίμα επιβάλλει να «αφοπλισθεί» όσο είναι δυνατόν η Ιστορία και να περιορισθούν στο ελάχιστο οι αρνητικοί ή και οι υβριστικοί χαρακτηρισμοί για γειτονικούς λαούς με τους οποίους κατά το παρελθόν είχαμε έλθει σε σύγκρουση. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως θα αποσιωπήσουμε τραγικά πραγματικά γεγονότα, που προκαλούν συγκίνηση στον λαό μας, αλλά θα τα εξετάσουμε με αντικειμενικότητα και να τα συζητήσουμε. Εδώ δεν επιτρέπεται η σιωπή.

Ο δρ Νικόλαος Πετρουλάκης είναι σύμβουλος ε.τ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα **Καθημερινή**, 30/9/2007.